

Національний університет «Львівська політехніка»
Інститут права та психології
Кафедра теоретичної та практичної психології

Психологія національної безпеки

*Збірник тез науково-практичної конференції
з міжнародною участю
25 квітня 2017 року*

Львів – 2017

УДК 159,9
ББК 88
Пс 86

Друкується за рішенням
кафедри теоретичної та практичної психології
Інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
протокол №10 від 31 березня 2017 р.

«Психологія національної безпеки»
Наук.-практ. конф. з міжнародною участю (2017; Львів)
Збірник тез науково-практичної конференції з міжнародною
участю «Психологія національної безпеки», 25 квітня 2017 р. [Текст]
– Львів: «СПЛОМ», 2017. – 196 с.
Бібліогр. в канці ст.

Упорядник:
М.Й. Варій (д-р псих. н., проф.)

Відповідальний за підготовку до друку О.М. Лозинський (ст. викл.).

Матеріали друкуються в редакції авторів. За дотримання авторських прав,
достовірність інформації, коректність висновків відповідальність несуть автори.
Редколегія може не погоджуватися з ідеями авторів статей.

ISBN 978-966-919-253-0

© НУ «Львівська політехніка», 2017.
© Кафедра теоретичної та практичної психології ІНПП, 2017.
© В-во «СПЛОМ», 2017.

Зміст:

Ортинський Володимир. Національна безпека України у площині психологічної науки (вступне слово)	7
Адамська Зоряна. Фасилітативна діяльність у професійному становленні майбутнього психолога.....	9
Андрійчук Іванна. Діалогічна взаємодія в управлінському спілкуванні вищої школи.....	11
Андрусишин Юлія, Коваль Вікторія. Захист від негативних інформаційно-психологічних впливів в умовах гібридної війни.....	13
Бамбурак Наталія. Професійно-особистісні деструкції в діяльності фахівців-психологів.....	15
Баранюк Назарій. До питання розуміння психології безпеки.....	16
Барчій Магдалина. До питання формування емоційної стійкості майбутніх педагогів.....	18
Березовська Лариса. Попередження професійного вигорання студентської молоді	21
Білозерська Світлана. Духовні цінності як орієнтири розвитку української нації ...	23
Варій Мирон. Основні засади психології національної безпеки	25
Вінтюк Юрій. Окремі ментальні характеристики української нації як загроза її існуванню.....	29
Вінтюк Юрій. Перешкоди на шляху реформування системи освіти як загроза майбутньому нашої держави.....	31
Войцеховська Оксана. Теоретичні підходи дослідження феномену психологічного благополуччя особистості	33
Волошин Олександра. Інформаційні війни як загроза національній безпеці.....	35
Гаркавенко Зоя, Лещук В., Соколов С. Теоретико-методологічний аналіз впливу соціальної ентропії на психологічну безпеку суспільства.	37
Германович Оксана. Психологічні особливості часо-просторових характеристик у життєдіяльності особистості	40
Гоца Василина. Психологічна безпека особистості: теоретико-психологічні аспекти	43
Горошкевич Надія. Пошук шляхів захисту від інформаційного психологічного впливу ЗМІ.....	45
Губенко Олександр. Психологія національної еліти як фактор національної безпеки.....	47
Гузенко Ірина. Синдром емоційного вигорання у професійній діяльності військовослужбовців.....	49
Гуцман Марина. Психологічні особливості ресурсного потенціалу особистості в умовах переживання стресу.....	52
Дзюбинська Марія. Особливості самооцінки матерів, які виховують дітей хворих на епілепсію.....	54

Жизномірська Оксана. Психологічні аспекти підвищення стресостійкості особистості педагога.....	55
Жиляк Наталія. Професійна самоідентифікація як умова психологічної безпеки особистості студента.....	57
Завгородня Олена. Здоров'я дитини в контексті історично зумовлених типів ставлення до неї.....	59
Закалик Галина. Негативні форми особистісної та соціальної деструктивності у сучасному суспільстві.....	61
Затурська Ольга. Формування етнічних культурно-ціннісних орієнтацій у студентському середовищі та їх вплив на психологічну безпеку особистості.....	63
Іванова Наталя. Зміст та особливості перебігу професійного вигорання фахівця ..	65
Іванова Олена, Корсун Сергій. Щодо питання терористичної віктимності та реалізації функцій Національної гвардії України ..	67
Іванчина Ольга. Психологические аспекты религиозной безопасности.....	68
Калинюк Ольга. Соціально-психологічні чинники формування етнічних стереотипів як аспект безпеки особистості ..	70
Кожушко-Лозинська Ірина, Лозинський Олег. Проблема захисту творів сакрального живопису західноукраїнських художників першої половини 20 ст. ...	72
Коновалова Олена. Формування професійної мотивації студентів торговельно-економічного коледжу.....	74
Кривопишина Олена. Особливості розвитку психічних пізнавальних процесів особистості з різним рівнем інтернет – залежності ..	76
Кузікова Світлана. Саморозвиток як умова життєздатності людини у кризових ситуаціях ..	79
Кузнецова Олена. Українофобія як засіб інформаційної війни російських ЗМІ ...	81
Кулеша-Любінець Мирослава. Особливості психологічного супроводу хворої дитини та її сім'ї в умовах лікувального закладу.....	86
Легендзевич Галина. Особливості формування рефлексивних компетентностей у процесі професійної підготовки студентів – психологів ..	88
Лесько Наталія. Проблеми психологічного насильства в сім'ї.....	90
Литвинчук Леся. До проблеми системності у психологічній реабілітації осіб залежних від опіодів.....	92
Литвинчук Михайло. До проблеми ефективності поведінки особи в складних умовах ..	93
Ліщинська Олена. Соціально-психологічне обґрунтування критеріїв деструктивного психологічного впливу ЗМІ.....	94
Лозинська Тетяна. Психогігієнічне виховання студентської молоді на християнських засадах.....	96
Лозинський Олег. Психологічне трактування антикорупційної спроможності особистості у підходах конструктивно-розвивальної теорії Р. Кегана ..	98
Лялюк Галина. Неефективність функціонування механізмів психологічного захисту як детермінанта відхилень у становленні особистості.....	102
Макаренко Стефанія. Психосоматичне здоров'я як важлива складова національної безпеки ..	104

Марушка Вікторія, Алмаші Світлана. Проблеми формування самооцінки підлітка	106
Матіко Марія, Алмаші Світлана. Психологічний аналіз труднощів у діяльності і спілкуванні школярів при переході з початкової школи в основну	108
Миронець Сергій. Особливості формування професійно-психологічної готовності фахівців міжнародних гуманітарних місій	112
Москалець Віктор. Віра в Бога як фактор почування екзистенційної безпеки.....	114
Новікова Жанна. Роль взаємодопомоги у формуванні безпечного простору особистості	116
Олійник Алла. Життєдайність релігійного сенсу існування.....	118
Панасюк Надія. Профілактика емоційного вигорання серед студентів	123
Панасюк Надія, Бойко Анастасія. Психологічні механізми упередженого ставлення до вимушених переселенців зі Сходу та Криму	125
Поклад Ірина. Арт-терапія як засіб актуалізації ресурсів особистості до збереження психологічного здоров'я.....	128
Поліщук Валерій. Корупційне повсякдення, або 10 суспільних причин байдужого ставлення до корупції.....	130
Поліщук Світлана. Психологічний супровід молодших школярів: з досвіду реалізації проекту	133
Попович Богдана, Алмаші Світлана. Причини та види подружніх конфліктів	135
Радчук Галина. Орієнтири розбудови сучасної освіти з позиції синергетики.....	138
Рапковська Ілона. Професійне вигорання педагога та шляхи його подолання як важливий напрям роботи психолога в школі.....	140
Романець Зоя. Екзистенційно-психологічні фактори релігійного сектантства.....	142
Рутар Степан. Проблеми деоліархізації в Україні	145
Савка Ірина. Психотерапія посттравматичних розладів.....	147
Сватюк Оксана, Живко Зінаїда. Зростання ролі психологічної безпеки у соціальній сфері системи	150
Семенів Наталія. Міжетнічні взаємини і національна безпека: виклики сучасності	152
Сингаївська Ірина. Використання клубного формату для профілактики професійного вигорання викладачів ВНЗ	154
Сіткар Віктор. Психологічна безпека особистості дитини крізь призму субкультури on-line спілкування.....	156
Сибірна Рома, Сибірний Андрій. Особливості поведінки працівника поліції в надзвичайних ситуаціях.....	158
Собко Катерина. Прояви етнічної толерантності у структурі міжособистісної взаємодії студентського середовища	160
Степура Євгеній. Проблема психологічних чинників невдалих рішень	162
Сулятицький Іван, Барабаш Мирослав. Соціопсихологічні засади світоглядних цінностей сучасного захисника України.....	164
Суший Олена. Психосоціальні та інституційні чинники національної небезпеки у новітніх українських реаліях.....	166

Терлецька Юліана. Психоекономічна депривація в контексті економічно-психологічної безпеки держави	168
Tytula Dmytro. International terrorism. Psychological Aspects of Terrorism	170
Ткач Богдан. Значення нейромаркетингу у формуванні девіантної поведінки....	172
Філоретова Наталія, Малинович Лариса. Психологічні особливості взаємодії у сім'ях, де виховується дитина з порушеннями в розвитку	174
Хазратова Нігора. Тенденції динаміки образу держави і громадянської ідентичності.....	176
Яковенко Сергій. Психологічні чинники зростання небезпеки самогубств неповнолітніх.....	179
Ярощук Назар. Економіко-психологічна безпека держави, як передумова національної безпеки.....	181
ДОВІДКА ПРО АВТОРІВ.....	184

ранньому підлітковому періоді [1].

Погано встигаючі школярі, як правило, мають низьку самооцінку. Ланн пояснює це тим, що вчителі постійно порівнюють їх з відмінниками, частіше за все цим наноситься значна шкода самооцінці дітей. Досить вагомою проблемою є поділ дітей на класи на основі їх здібностей, що впливає на самооцінку підлітків, про що свідчить цілий ряд досліджень проведених у США в ХХ ст.

Отже, практика виховання й наукові дослідження дають підставу вважати, що вплив успішності у навчанні на становлення самооцінки учня неоднозначний, його наслідки залежать від багатьох чинників. Проте, постійна ситуація неуспіху, негативне оцінювання, безумовно, виступає для дитини психотравмуючим фактором. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в емпіричному дослідженні особливостей становлення самооцінки підлітків.

Література:

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание: пер. с англ./ Р. Бернс – за ред. В. Я. Пилиповского – М.: Прогресс, 1986. – 421 с.
2. Кон И.С. В поисках себя: Личность и самосознание / И.С.Кон – М.: 1984.
3. Неймарк М.С. «Психологический анализ эмоциональных реакций школьников на трудности в работе» // Вопросы психологии личности школьников/М.С. Неймарк - М., Просвещение, 1973.
4. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста: пер. с фр / Ф.Райс – СПб.: Издательство «Питер», 2000.
5. Савчин М. В., Вікова психологія: Навчальний посібник. для студ. вищ. навч. закладів / М. В. Савчин, Л. П. Василенко – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
6. Степанов О.М. Психологічна енциклопедія / О. М. Степанов – К.: Академвидав, 2006. – 424 с.

Тези надійшли 28 лютого 2017 р.

Матіко Марія, Алмаші Світлана.

Психологічний аналіз труднощів у діяльності і спілкуванні школярів при переході з початкової ШКОЛИ В ОСНОВНУ

Актуальність. В початковий період навчання у дітей закладається фундамент системи знань, які поповнюються в подальші роки. В цей же час формуються розумові та практичні операції, дії і навички, без яких неможливі подальші навчання та практична діяльність. Відсутність цього фундаменту приводить до надмірних труднощів в оволодінні програмою середніх класів. У результаті такі діти нерідко випадають з процесу навчання. У житті дітей, «тепер вже підлітків, настає, так би мовити, період третього дорослішання, якщо вважати, що перший період пройшов в дошкільному дитинстві, а другий - у початкових класах». Перехід до основної школи є не менш важливим і переломним періодом у житті учнів, ніж їх надходження в І клас. Початковий період навчання в 5 класі стає особливо складним для

вчорашніх випускників початкової школи, тому що їм доводиться долати чимало труднощів.

Перехід учнів з початкової школи в основну свідчить про зміну соціальної ситуації розвитку, зокрема, ситуації навчальної діяльності та спілкування:

Дітям нелегко дається розставання з учителем початкових класів; замість одного основного вчителя з'являються вчителі - предметники; відбувається зміна провідної діяльності; виникає необхідність засвоєння нових навчальних предметів; ускладнюється не тільки навчальний матеріал, а й форми, методи навчання та виховання; здійснюється перехід на кабінетну систему навчання та ін.

Переходячи на більш високу ступінь загальної освіти, школярі включаються в нову соціально - психологічну ситуацію, в якій необхідно адаптуватися. У цей час, на думку Г.А. Цукерман, різко змінюється уклад життя школяра, що суб'єктивно переживається п'ятикласником як життєва криза, відбуваються суттєві внутрішні зміни, що призводять до розпаду усталеної системи зв'язків і відносин п'ятикласника з однокласниками, вчителями, батьками і побудови нової форми життєдіяльності. З педагогічної точки зору стан учнів у цей адаптаційний період характеризується низькою організованістю, недисциплінованістю, зниженням інтересу до навчальної діяльності та її результатів, з психологічної - низьким рівнем волевого контролю, несамостійністю, тривожністю.

Адаптація розуміється як процес пристосування людини до мінливих умов зовнішнього середовища: від моменту зустрічі людини з новими умовами існування до вироблення адаптивної реакції. Що ж стосується адаптації учнів до основної школи, то на думку Є.В. Новикової, «адаптація виявляється у пристосуванні до нових умов навчання та якісно нового рівня спілкування, у виробленні нових стереотипів, що дозволяє їм долати труднощі й успішно опанувати навчальною діяльністю». Якщо ж процес адаптації йде повільно, то у п'ятикласників виникають додаткові труднощі у засвоєнні навчальних дисциплін, у спілкуванні з учителями, батьками та однокласниками. За припущенням П.П. Блонського, «психологічна адаптація учнів в умовах основної школи включає ряд аспектів, за якими стоять різні зони труднощів, з якими їм доводиться стикатися на початковому етапі навчання у 5 класі. Один з найважливіших аспектів пов'язаний з пристосуванням до нової дидактичної ситуації, яка відрізняється від попередньої змістом, формами і методами організації освітнього процесу. Зміни, пов'язані з цією новизною труднощі створюють своєрідний дидактичний бар'єр, який п'ятикласникам необхідно подолати». Учні починають вивчати нові предмети, збільшується кількість уроків і обсяг домашніх завдань, що призводить до того, що залишається менше вільного часу. Значно зростає інформаційний потік, що вимагає засвоєння.

Змінюються звичні умови шкільного навчання, підвищуються вимоги до п'ятикласників, що призводить до ускладнень у навчанні і різних порушень шкільних норм поведінки. А.Є. Личко переконаний, що все це може бути причиною емоційного неблагополуччя учня,

свідчити про невідповідність його психо-емоційного статусу вимогам ситуації шкільного навчання, оволодіння якої стає важким, і виявлятися у шкільній тривожності, фрустрації, агресивності, дитячі страхи. Великі навантаження представляють собою істотні труднощі для учнів, особливо для тих, хто навчається у другу зміну.

На другому ступені загальної освіти збільшується навантаження учнів у школі і вдома, інтенсивність навчального процесу. Одну з причин перевантажень школярів у цей час Б.С. Круглов бачить у тому, що «при розробці дидактичних і методичних засобів навчання, останні орієнтовані виключно на вчителя, який, хоча і творчо, але тим не менш репродуктивно переносить їх на всіх учнів без урахування їх вікових та індивідуальних особливостей розвитку».

На жаль, вчителі найчастіше обмежуються тим, що дають учням певну суму знань, умінь і навичок, не звертаючи належної уваги на їх особистісний розвиток. Значні труднощі пов'язані з переходом випускників початкової школи на кабінетну систему навчання. Переходи з кабінету в кабінет часто супроводжуються підйомом з поверху на поверх, що скорочує тривалість відпочинку під час перерви. Нерідко вчителі затримують учнів у класі після дзвінка з уроку, що заважає учням іншого класу увійти в кабінет і підготуватися до уроку. Навчальні приміщення нерідко не провітрюються. Значні труднощі виникають також при індивідуальному підборі меблів, якщо в одних і тих же навчальних кабінетах займаються школярі з 5 по 11 класи.

Учням доводиться проводити прибирання кабінетів, чекаючи закінчення уроків в закріпленому за ними кабінеті (нерідко 2 години). Внаслідок цього подовжується час перебування дітей у школі, порушується режим дня.

Велике значення для молодших підлітків має перше враження від зустрічі з новим учителем. Як зазначає І.Ю. Кулагіна сила першого враження - особливість молодшого підліткового віку. «У процесі міжособистісної взаємодії учні і вчителі постійно оцінюють один одного. Ці оцінки багато в чому залежать від тих очікувань, які відчуває вчитель у відношенні своїх майбутніх учнів, а учень - щодо майбутніх вчителів ». Не можна не враховувати той факт, що молодші підлітки відчувають все більше переживань з приводу взаємин з однолітками і самореалізації свого «Я» в ньому і все менше - з приводу вчення. Нова соціальна позиція у стосунках з однолітками є одним з найважливіших умов успішного навчання та спілкування п'ятикласників в основній школі. Оцінюючи один одного, учні вже намагаються вийти за межі навчальної діяльності. Учні будують свої взаємини з іншими людьми на основі уявлень про себе. У той же час становище школяра серед тих, з ким він спілкується, грає важливу роль і в розвитку його самосвідомості. Школяр - п'ятикласник, вважає Л.І. Божович, «оцінює себе не тільки з точки зору успішності, але і з точки зору становища в школі, відносин з друзями і дорослими». Ці відносини проявляються і формуються у спілкуванні з ними, відображаються в самооцінці школяра, впливають на успішність його навчальної діяльності.

Зниження успішності є одним із симптомів шкільної дезадаптації,

який легко виявити, але набагато важче знайти його причини. Зокрема В.М. Зайцев причини падіння якості знань учнів у 5 класі бачить у подвоєнні обсягу матеріалу в порівнянні з початковою школою при погіршенні роботи з вироблення загальнонавчальних умінь, у відсутності в основній школі технології повторення з російської мови та з математики. Якщо учень в початковій школі не оволодів необхідними компонентами предметної сторони навчальної діяльності, йому не уникнути труднощів і в подальшому навчанні. Ледь що намітилося в початковій школі відставання, як правило, збільшується в основній школі. За даними Ю.К. Бабанського, однією з причин відставання школярів у навчанні (це відноситься і до досліджуваного нами перехідному періоду) є уповільнений темп читання і письма. У. Глассер вважає, що якщо діти в початковій школі не навчилися читати і писати відповідно до встановлених норм, то ці навички у них вже не розвинуться в середніх класах. Вирішальне значення в засвоєнні шкільної програми має рівень розвитку пізнавальних процесів. «Для будь-якого прояву інтелекту необхідний досвід, попереднє накопичення знань і умінь, без чого неможливе подальше просування вперед».

Недостатній рівень інтелектуального розвитку випускників початкової школи значно ускладнює їх навчання в 5 класі, оскільки інтелект, за твердженням М. Дональдсона, є важливою умовою засвоєння навчального матеріалу. «Як правило, нелегко дається навчання школярам, у яких погано розвинені розумові процеси (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування), не відповідає віку мовленнєвий розвиток, пам'ять не стала мислячою, а сприйняття - думаючим». Навчальна діяльність школярів збуджується системою різноманітних мотивів, які Л.І. Божович розуміє як те, заради чого здійснюється діяльність (на відміну від мети, на яку ця діяльність направлена), і поділяє їх на дві великі групи: одні з них породжуються самою навчальною діяльністю і безпосередньо пов'язані з утриманням і процесом навчання; інші - всією системою відносин дитини з навколишньою дійсністю і лежать за межами навчального процесу.

Висновки. Психологічний аналіз труднощів, які долають учні при переході на другий ступінь загальної освіти, свідчить про те, що нерідко їх джерелом є недостатні знання випускниками початкової школи специфіки навчальної діяльності в 5 класі і, відповідно, пов'язані з цією діяльністю неадекватні очікування. Для успішної діяльності необхідне усвідомлення учнем цілей, життєвих планів, ідеалів, тобто розуміння того, що він чекає від майбутньої навчальної діяльності, усвідомлення особистісних можливостей.

Література:

1. Абрамова Г.С. Вікова психологія. - М.: Просвітництво, 2000. -624 з.
2. Божович Л. І. Особистість і його формування у дитячому віці. М.: Просвітництво, 1968. 464 з.
3. КнязеваТ.Н. Психологічна готовність дитину до навчання в основний школі: структура, діагностика, формування. –СПб.:Речь,2007.-119с.
4. Матюхіна М. В. Мотивація вчення молодших школярів. М.: Педагогіка, 1984. 144 з.

5. Виноградова М. Ф. Сучасні підходи до реалізації наступності між дошкільною і початковим ланками системи освіти // Початкова школа. 2000. № 1. З. 7-12.

Тези надійшли 25 березня 2017 р.

Миронець Сергій.

Особливості формування професійно-психологічної готовності фахівців міжнародних гуманітарних місій

Розвиток людської цивілізації призвів до стрімкого зростання кількості надзвичайних ситуацій (НС) техногенного характеру на потенційно небезпечних об'єктах, а саме аварії на атомних станціях, пожежі і вибухи на промислових об'єктах, транспортні аварії тощо, які на теперішній час складають 75 – 80 % від загальної кількості НС. Від НС природного характеру потерпають всі частини світу, а саме 39 % від загальної кількості мають місце в Азії, 26 % в Америці, по 13 % в Африці та Європі, по 9% в Австралії й Океанії. За даними Міжнародного Червоного Хреста природні НС у ХХ столітті позбавили життя більше ніж 11 млн. осіб. Частіше трапляються НС природного характеру, з яких тайфуни складають 34 %, повені – 32 %, землетруси – 13 %, посухи – 9 % [1].

Останнім часом кількість наукових публікацій, присвячених психологічному аналізу різних аспектів міжнародної гуманітарної діяльності, має тенденцію до зростання (В. Алещенко, В. Осьодло, Є. Потапчук, В. Стасюк, О. Хміляр та ін.). Водночас всі зазначені дослідження були присвячені лише військовому блоку питань, а саме міжнародній діяльності українського миротворчого контингенту. Що ж до проблеми формування професійно-психологічної готовності фахівців міжнародних гуманітарних місій питання та психологічного забезпечення їх діяльності з надання допомоги мирному населенню та організації рятувальних операцій, то цей аспект за часів отримання Україною статусу незалежної держави не досліджувався взагалі.

Актуальність дослідження підвищується у зв'язку з гуманізацією суспільних поглядів на національну безпеку й, безпосередньо, безпеку людини, що є вимогою процесу європейської інтеграції України. Безпека людини за умов НС будь-якого характеру стає безумовним пріоритетом державної безпеки та найважливішим компонентом національної безпеки країни.

Проблема формування професійно-психологічної готовності фахівців міжнародних гуманітарних місій у такому сенсі виступатиме в ролі технології впровадження напрацювань психологічної науки в практику життєдіяльності міжнародних гуманітарних організацій.

Багаторічний досвід психологічного забезпечення різних видів практичної діяльності доводить, що воно є ефективним засобом вирішення багатьох соціальних і психологічних проблем. Тому його ігнорування або невикористання в інтересах оптимізації діяльності